

2. Липсиц И.В. «Комерційне ціноутворення» — М.: БЕК, 1997.
3. Котлер Ф. «Основи маркетингу» — М.: Ростинтер, 1996.
4. Баканів М.И., Шеремет А.Д. Теорія економічного аналізу — М.: Фінанси й статистика, 1996.
5. Робертсон А. Управление качеством. — М.: Прогресс, 2001. — 423 с.
6. Алферов Н.П. Управление качеством. Учебник. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 374 с.
7. Алехин П.П. Подходы к созданию систем управления качеством продукции. // Экономика, №4, 2003. — с. 10-12.

***Annotation:** the main problems of quality management improvement are research in modern economic conditions, which is the basis of product competitiveness, an increase of enterprise efficiency.*

***Key words:** quality, quality of management, competition, customers, population, certification, and standardization, marketing outlets, scientific and technical progress.*

УДК 338.43:631.11

Шульга О.А., аспірант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

У статті досліджено ефективність різних форм господарювання в аграрному секторі України та запропоновано шляхи їх подальшого розвитку.

***Ключові слова:** аграрний сектор, сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства, кооперування.*

Теоретичною основою необхідності розвитку різних форм господарювання в Україні було забезпечення сталого піднесення сільського господарства. З цією метою були обґрунтовані напрями і способи реорганізації колгоспів та радгоспів у господарські структури ринкового типу із збереженням цілісності земельних та майнових комплексів на основі оренди земельних і майнових часток (паїв), відпрацьована організаційна структура форм господарювання, створено законодавче поле нових господарських форм.

Вагомий внесок у дослідження проблеми формування і функціонування різних форм господарювання в аграрному секторі України та перспектив їх подальшого розвитку зробили такі вчені-економісти як О.М. Онищенко, Т.І. Олійник, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та ін. Проте, ряд питань все ж залишаються недостатньо розв'язаними.

Метою статті є дослідження ефективності діяльності різних форм господарювання та шляхів їх подальшого розвитку в умовах подальшої трансформації аграрного сектора України.

Широкий набір форм господарювання в аграрному секторі складає сьогодні майже 60 тис. господарських структур різних типів, які виникли в процесі реформування колгоспів і радгоспів після 2000 р. Найчисленнішою групою є фермерські господарства, які становлять понад 74,2 % від загальної кількості суб'єктів господарювання. Суттєва також частка господарських товариств (13,1%) та приватних підприємств (7,1 %), тоді як у державній власності залишилось лише 0,6 % всіх підприємств [5, с. 49]. Проте державні підприємства серед основних форм господарювання є найбільшими за обсягами активів, сільськогосподарських угідь та чисельністю працівників.

Результати роботи сільськогосподарських підприємств свідчать про переваги приватних форм господарювання. У них більше прибуткових підприємств, ніж збиткових, вони мають найвищий серед усіх форм господарювання рівень рентабельності. Найгірші показники мають сільськогосподарські кооперативи [1, с. 171-173]. Проте робити остаточні висновки про ефективність тієї чи іншої форми господарювання передчасно, оскільки сучасні показники не враховують фактор господаря-керівника, від якого великою мірою залежить успіх справи. Тут ще потрібно зважати на дію факторів спеціалізації виробництва та розміру землекористування господарств.

Але, на нашу думку, враховуючи, що приватні форми господарювання, переслідуючи власні інтереси, займаються виробництвом лише тієї продукції, на яку є кон'юнктурний попит і через це, як правило, не виробляють тваринницьку продукцію, мало уваги приділяють соціальному розвитку села, вважаємо за доцільне посилити роль в аграрному секторі державних, колективних підприємств та кооперативів. Можливо, навіть, для успіху земельної реформи варто розробити стратегічну концепцію щодо того, якою має бути частка різних господарських формувань та великих сільськогосподарських підприємств.

Заслуговує на особливу увагу аналіз ефективності діяльності особистих підсобних господарств (ОСГ) населення та фермерських господарств (ФГ).

Практично в усі роки обсяги виробництва в особистих селянських господарствах перевищували рівень 1990 р., хоча з розрахунку на одиницю

земельної площі постійно зменшуються. Домінуючою є частка виробництва особистих господарств у структурі сільськогосподарського виробництва. У 2003 р. вона досягла свого найвищого рівня і становила 69,7% валової продукції, а у тваринництві перевищила 73 % [5, с. 47].

Нині господарства населення забезпечують вищу ефективність використання землі та худоби, у них вища врожайність більшості сільськогосподарських культур та продуктивність корів [1, с. 180]. Проте в більшості ОСГ затрати праці та матеріальних ресурсів для ведення свого господарства більші, ніж ринкова вартість вироблених продуктів, що призводить до збитковості виробництва. Більшість з ОСГ не оснащені технікою, у них переважає ручна праця, на низькому рівні агротехніка, не організовано належним чином технічне, агрохімічне, насінницьке, племінне ветеринарне їх обслуговування, збут і переробка продукції. Все це стримує розвиток господарств і приріст в них виробництва.

У майбутньому особисті підсобні господарства не можуть стати провідними в забезпеченні населення країни продовольством. Стратегія подальшого розвитку в Україні особистих селянських господарств має бути спрямована, з одного боку, на підвищення продуктивності та ефективності їх функціонування, сприяти їх об'єднанню в кооперативи, створенню на їх основі фермерських господарств та малих підприємств. З іншого боку, потрібно стримувати процес формування надто дрібних господарств і зменшувати їх кількість, адже майбутнє за крупними господарствами.

У розвитку сільського господарства на засадах приватної власності важливу роль відіграють фермерські господарства, які є більш досконалою формою сільського підприємництва. Ці господарства працюють прибутково і на 100 га сільгоспугідь виробляють валової продукції рослинництва майже на рівні сільгосппідприємств, проте тваринницької продукції у розрахунку на одиницю використовуваних земель виробляти, значно менше. Спеціалізуючись на виробництві рослинницької продукції, фермерські господарства мають вищі показники рентабельності порівняно з сільгосппідприємствами. Так, у фермерських господарствах цей показник у 2006 році становив 17,7%, тоді як в інших формах підприємств — 7,4%. Але їх частка у сільгоспвиробництві залишається незначною і становить лише 4,3% [5].

Якщо виходити із динаміки кількості фермерських господарств, площ оброблюваної землі, чисельності працюючих, продуктивності праці, рентабельності і інших показників, то можна стверджувати, що в Україні таки відбулося становлення фермерства і має місце певний його розвиток, хоча і не високий. Це пояснюється не тільки низькою технічною оснащеністю фермерських господарств, незадовільним станом їх кредитування, недостатнім

розміром допомоги з боку Державного фонду підтримки фермерських і селянських господарств, який навіть не перевищує 1% витрат на товарну продукцію, а в розрахунку на 1 га сільгоспугідь коливається від 1 до 4 грн., а й недостатніми розмірами господарств. Тому можна зробити висновок, що більшість з них потребують збільшення землекористування, насамперед, за рахунок оренди земельних ділянок в інших категорій сільського населення та шляхом кооперації ферм. При цьому мають посилюватись процеси спеціалізації та інтеграції ферм.

Успіх господарської реформи залежить від розвитку багатоукладності та конкурентоздатності різних форм господарювання. Складовою частиною такої багатоукладної системи має стати сільськогосподарська кооперація (виробнича й обслуговуюча), як невід'ємна складова ринкової економіки.

Стратегічним напрямом у розвитку кооперування повинно стати створення кооперативів за участю сільськогосподарських підприємств та науково-дослідних установ з поступовим перетворенням у акціонерні товариства. Крім того, повинна розвинути ся така форма господарювання, де на основі кооперації взаємодіяли б велике і дрібне виробництво та відбувалося залучення до цього процесу приватних господарств. Це можна здійснити через кооперування сільгосппідприємств та особистих селянських і фермерських господарств. Вважається перспективним і кооперація приватних господарств між собою по виробничому постачанню, обслуговуванню, збуту продукції.

Проте створення кооперативів не повинно бути самоціллю і заперечувати створенню інших форм господарської діяльності. Звичайно, має робитися акцент на крупні господарства, однак не потрібно відкидати і право на існування дрібних господарств, які менш чутливі до зміни кон'юнктури, є постачальниками сезонної робочої сили. Та й швидкої заміни дрібних господарств на великі не слід очікувати.

У ході аграрної реформи на основі приватної власності на землю у поєднанні з індивідуальною, сімейною та колективними формами організації праці були створені різні господарські формування. Найефективнішими нині є приватні форми господарювання. Особисті селянські господарства, хоч і є домінуючими у структурі сільськогосподарського виробництва, проте в майбутньому не можуть стати провідними в забезпеченні населення країни продовольством. А от щодо фермерських господарств, то вони потребують збільшення розмірів землекористування.

В Україні має набути поширення сільськогосподарська кооперація, зокрема, з науково-дослідними установами. Крім того, створення кооперативів не заперечує появи і розвитку інших форм господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Аграрна реформа в Україні / Г.М. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; За ред. П.І. Гайдуцького. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 424 с.
2. Макаренко П.М., Мельник Л.Л. Фермерство України у контексті тенденцій розвитку світового сільського господарства / /Економіка АПК. — 2008. — №4. — с. 145-152.
3. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України (результати, проблеми) // Економіка АПК. — 2006. — № 12. — с. 34-41.
4. Олійник Т. Тенденції, фактори та перспективи розвитку господарств різних категорій в аграрному секторі економіки України // Економіка України. — 2007. — №7. — с. 56-64.
5. Сільське господарство України: Стат. зб. за 2006 рік / Держкомстат України; Під заг. кер. Ю.М. Остапчука. — К., 2007. — 367 с.

***Annotation.** In this article we have investigated the efficacy of different form of managing in the agrarian sector of Ukraine and offered the ways of their future development.*

***Key words:** agrarian sector, agricultural plants, agricultural managing, cooperation.*

УДК 005.3:339.138

А.В. Годованок, викладач Кам'янець-Подільської філії Європейського університету

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ У ПЕРІОД КРИЗИ

Криза — це не тільки негатив, але й відкриття нових можливостей. Найнижча точка — це, початок нової вершини. В цих умовах важлива роль відводиться маркетинговим, дослідженням. Найбільш важливі сфери маркетингу під час кризи — це продумані, зважені, креативні та цілеспрямовані маркетингові комунікації, з врахуванням психологічних аспектів поведінки споживача.

***Ключові слова:** маркетинг, маркетингові дослідження, маркетингові комунікації, криза, споживач, структура споживачів, попит, асортимент, цінова політика, ринковий сегмент, збутова політики, канали розподілу продукції.*